

Цивільне право та процес, господарське право та процес, сімейне право, міжнародне приватне право

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ІСТИННІСТЬ І ХИБНІСТЬ ОЦІНОЧНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ

Шестакова С.О., канд.філол.наук, доцент

Відповідно до ст. 277 Цивільного кодексу України фізична особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування такої інформації [1]. Це означає, що громадянин вправі вимагати через суд спростування неправдивих відомостей, які завдають шкоди його честі, гідності, діловій репутації, інтересам, якщо той, хто їх поширив, не доведе, що вони відповідають дійсності. Таким чином, законодавство забороняє поширювати неправдиву інформацію, яка може принижувати честь та гідність особи. Проте закон не обмежує поширення негативної інформації про особу у формі оцінок, думок, суджень, навіть якщо вони суб'єктивні, тобто не обґрунтовані якими-небудь зовнішніми щодо мовця факторами, суперечать дійсним обставинам тощо.

З огляду на це проблема визначення істинності чи хибності оціночних висловлювань в юридичній практиці традиційно є предметом уваги науковців, але одностайний погляд на її вирішення відсутній. Одні дослідники переконують, що тільки твердження про факти можуть бути істинними, інші – що за певних умов оціночні твердження також можуть бути визнані істинними.

Вивченню цього питання присвятили свої наукові роботи такі відомі українські та зарубіжні дослідники, як Н. Д. Арутюнова, К. І. Бринев, Д. М. Голев, М. В. Горбаневський, О.А.Івін, О. В. Лавріненко, А. С. Піголкін, Л. І. Чулінда та інші.

Так, оціночним висловлюванням, за словами О. А. Івіна, називається висловлювання, яке встановлює абсолютну або порівняльну цінність якогось об'єкта і дає йому оцінку. Наприклад: "Добре мати багато друзів", "Байдуже, як ми називаємо свою собаку", "Погано не виконувати обіцянки", "Краще

обманювати далеких, ніж близьких", "Пропускати заняття гірше, ніж спізнюватися на них" тощо [2].

Відомий російський дослідник К. І. Бринев доводить, що оціночні висловлювання не можуть бути істинними або хибними через семантичні властивості: вони конструюють якийсь можливий світ, і тому не є ні істинними, ні хибними, так як ми можемо створювати будь-який світ, тоді як описові висловлювання стверджують щось щодо реального стану справ [3, с. 129].

Підтримує цю думку і О. О. Карагодін, який на прикладі твердження «Добре, що зараз зима» переконує в доцільності наведеного погляду. Дослідник слушно зауважує, що для когось зима – це добре, а для когось – не дуже. Як відомо, якщо деяке висловлювання правдиве, то одночасно воно не може бути хибним. Оціночне висловлення «не підкорюється» цьому закону, тому воно не може бути ні істинним, ні хибним [4, с.61].

Проте О. М. Вольф доводить, що наявність в оцінці дескриптивного фактору, що відображає об'єктивні властивості предметів і подій, дозволила припустити, що твердження про те що, оцінки не є ні істинними, ні хибними, потребує перегляду. Дослідниця пропонує по-різному підходити до різних видів суджень. Так, оціночні судження щодо функцій можна розглядати як істинні чи як хибні (Ніж гарний). Твердження ж «Це яблуко смачне» неоднозначне: якщо воно висловлюється від 1-ї особи, то має значення «це яблуко здається мені смачним», у той же час як та ж оцінка, висловлена як повідомлення про реальні речі, може бути як істинною, так і хибною. [5, с. 35].

Так, відповідно до даної концепції у висловлюванні «Мазда – гарний автомобіль» експліцитною інформацією є позитивна оцінка, яка вказує на те, що на думку автора висловлювання «Мазда» належить до гарних автомобілів. Якщо оцінка вмотивована реальними характеристиками автомобіля, висловлювання відповідає дійсності. Якщо висловлювання не може бути підкріплене відповідними фактами, то воно не відповідає дійсності.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє зробити висновок про те, оціночні твердження можуть бути визнані істинними за умови їх обґрунтування.

Питання про те, яким чином суд повинен ставитися до оціночних висловлювань у формі твердження, на наш погляд, суто юридичне. Не викликає сумніву, що суд повинен зобов'язати учасника процесу, який поширив оціночні судження у стверджувальній формі, мотивувати свою оцінку фактами. Від такої необхідності останній звільняється в тому випадку, якщо він поширив інформацію у формі думки, припущення, здогаду.

У праві прийнято розмежовувати твердження про факти та оціночні судження не тому, що в лінгвістиці дескриптивні висловлювання протиставляються оціночним. Юридичне вирішення обумовлено іншими факторами. У юридичній літературі неодноразово порушувалося питання: яким чином суд повинен оцінювати висловлювання, які за формою є оціночними судженнями, думками, але містять правдиву чи неправдиву інформацію. Вважаємо, що в цьому випадку суд потребує допомоги експерта-лінгвіста, обов'язком якого є повідомити суду інформацію, яка є істинною та підтверджується певними фактами, та інформацію, яка висловлюється у формі оцінки чи думки. Відповідно, якщо думка містить у собі повідомлення про недоведені факти, які принижують особу, то громадянин має право разом зі спростуванням таких відомостей вимагати відшкодування майнової і моральної (немайнової) шкоди, завданої їх поширенням.

Використана література

1. Цивільний кодекс України: ред.від 19.02.2016 [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 40-44. - ст.356. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.
2. Ивин А. А. Логика: учеб. [Електронний ресурс] / А.А.Ивин - М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – Режим доступу: <http://psylib.ukrweb.net/books/ivina01/index.htm>.

3. Бринев К. И. Теоретическая лингвистика и судебная лингвистическая экспертиза: монография / К.И.Бринев. - Барнаул: АлтГПА, 2009. - 252с.

4. Карагодин А.А. Семантические и прагматические свойства высказываний в аспекте разграничения утверждений о фактах и оценочных суждений в судебной лингвистической экспертизе: дис...канд.філол.наук: 10.02.01/ А. А. Карагодин. - Барнаул, 2013.

5. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки / Е.М.Вольф. - М.: Едиториал УРСС, 2002. - 280 с.